

POSTANOWIENIE Z DNIA 12 GRUDNIA 2007 R.

III KK 245/07

Zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary wobec sprawcy kwalifikowanego zabójstwa z art. 148 § 2 k.k., zagrożonego karą 25 lat pozbawienia wolności i dożywotniego pozbawienia wolności, nie stanowi naruszenia prawa materialnego, gdyż nie istnieje przepis zakazujący zastosowania tej instytucji, a przyjęcie konkludentnego zakazu wynikającego z zaniechania przez ustawodawcę określenia zasad łagodzenia kary 25 lat pozbawienia wolności prowadziłoby do zmiany określonych w kodeksie zasad odpowiedzialności karnej, w sposób naruszający konstytucyjną zasadę państwa prawa.

*Przewodniczący: sędzia SN J. Żywolewska–Ławniczak
(sprawozdawca).*

Sędziowie SN: P. Kalinowski, W. Maciak.

Prokurator Prokuratury Krajowej: J. Piechota.

Sąd Najwyższy w sprawie Andrzeja A., skazanego z art. 148 § 2 pkt 2 k.k., po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 12 grudnia 2007 r., kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego na niekorzyść od wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 15 listopada 2006 r.,

o d d a l i ł kasację (...)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 15 listopada 2006 r., Sąd Okręgowy w O. uznał oskarżonego Andrzeja A. za winnego popełnienia przestępstwa określonego w art. 148 § 2 pkt 2 k.k. w zbiegu z art. 275 § 1 k.k. i skazał go na podstawie tych przepisów, w związku z art. 11 § 2 k.k., a na podstawie art. 148 § 2 pkt 2 k.k. w zw. z art. 11 § 3 k.k., przy zastosowaniu art. 60 § 1 i 6 pkt 1 k.k. wymierzył mu karę 12 lat pozbawienia wolności.

Wyrok w tej części, niezaskarżony przez strony, uprawomocnił się dnia 28 grudnia 2006 r.

Od tego wyroku, w części dotyczącej kary wymierzonej Andrzejowi A., kasację na niekorzyść skazanego wniósł Prokurator Generalny.

Zarzucił „rażące i mające wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa materialnego to jest art. 60 § 1 k.k. i art. 60 § 6 pkt 1 k.k., polegające na nadzwyczajnym złagodzeniu orzeczonej kary pozbawienia wolności za czyn z art. 148 § 2 pkt 2 k.k. zagrożony karą 25 lat pozbawienia wolności lub karą dożywotniego pozbawienia wolności, podczas gdy przepisy prawa nie przewidują możliwości zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia dla tych rodzajów kar”.

W oparciu o tak sformułowany zarzut wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w części orzeczenia o karze wymierzonej Andrzejowi A. i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Okręgowemu w O. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja Prokuratora Generalnego nie jest zasadna i nie zasługuje na uwzględnienie. Nie jest bowiem możliwe podzielenie podniesionego w niej zarzutu rażącej obrazę prawa materialnego.

Instytucja nadzwyczajnego złagodzenia kary jest jednym z instrumentów sędziowskiego wymiaru kary. Pozwala na właściwą ocenę różnego ro-

dzaju czynów wypełniających tę samą kwalifikację prawną, jak i różnorodnych okoliczności charakteryzujących sprawców, których suma niejednokrotnie powoduje, że w odniesieniu do konkretnego sprawcy – nawet najniższa kara przewidziana w sankcji przepisu części szczególnej byłaby zbyt surowa.

Instytucja ta pozwala także na właściwe ukształtowanie represji wobec sprawców czynów o ograniczonym stopniu bezprawności, winy, szkodliwości społecznej, zapewnia sprawiedliwy wymiar kary za przestępstwa popełnione w innej formie stadialnej niż dokonanie lub w innej formie zjawiskowej niż sprawstwo.

Nadzwyczajne złagodzenie kary uregulowane w art. 60 § 1 k.k. ma charakter uniwersalny – może więc mieć zastosowanie do sprawcy każdego przestępstwa, o ile wystąpią przesłanki określone w art. 60 § 1 lub 2 k.k., a jednocześnie fakultatywny – zatem jego zastosowanie jest prawem, a nie obowiązkiem sądu. Sąd Najwyższy w licznych orzeczeniach jednolicie prezentował stanowisko, zwracając uwagę na fakultatywny charakter nadzwyczajnego złagodzenia kary określonego w art. 60 § 1 k.k., że nie jest możliwa ocena zastosowania lub niezastosowania tej instytucji jako obrazy prawa materialnego.

Prokurator Generalny podstawą kasacji uczynił pogląd, jakoby w następstwie nowelizacji sankcji art. 148 § 2 k.k., w Kodeksie karnym znalazł się zakaz stosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary do sprawców przestępstw zakwalifikowanych z tego przepisu. Nie wskazał jednakże przepisu, który takowe wyłączenie określił, lecz wyprowadził je z zaniechania uzupełnienia art. 60 § 6 k.k. o przepis określający sposób nadzwyczajnego złagodzenia kary za zbrodnie, zagrożone karą 25 lat pozbawienia wolności lub dożywotniego pozbawienia wolności.

Zdaniem Sądu Najwyższego pogląd ten nie zasługuje na podzielenie. Takie stanowisko byłoby równoznaczne z przyjęciem domniemania zmiany

systemowej skutkującej dorozumianym wyłączeniem – w odniesieniu do sprawców przestępstw z art. 148 § 2 k.k. – zarówno instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary, jak i istotnych fragmentów regulacji części ogólnej kodeksu karnego, w tym przepisów rozdziału II i III – określających formy popełnienia przestępstwa i okoliczności wyłączające odpowiedzialność karną, również art. 10 § 3 k.k. – regulującego zasady odpowiedzialności sprawcy nieletniego, odpowiadającego na podstawie Kodeksu karnego, a także wszelkich pozostałych regulacji tworzących „wypadek wskazany w ustawie” jako jedną z podstaw nadzwyczajnego złagodzenia kary na podstawie art. 60 § 1 k.k. Taka interpretacja prowadziłaby do rażącego naruszenia zasady demokratycznego państwa prawa i zasady równości, zapisanych w art. 2 i 32 Konstytucji RP. Wadliwość takiej interpretacji zaniechania ustawodawcy w zakresie określenia sposobu łagodzenia kar przewidzianych w sankcji art. 148 § 2 k.k. nabiera szczególnej wymowy przy uwzględnieniu funkcjonowania w systemie prawa karnego instytucji obligatoryjnego nadzwyczajnego złagodzenia kary. Nakaz nadzwyczajnego złagodzenia kary przewidziany jest wszak w art. 60 § 3 k.k. oraz w art. 13 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2002 r. Nr 11, poz. 109 ze zm.). Podzielenie wyrażonego w kasacji stanowiska nie pozwoliłoby na wydanie wyroku zgodnego z prawem materialnym w odniesieniu do sprawcy przestępstwa określonego w art. 148 § 2 k.k., który spełnił przesłanki wskazane w art. 60 § 3 k.k., jak też w odniesieniu do sprawcy nieletniego, w stosunku do którego wyrokowanie miałoby miejsce po ukończeniu przez niego 18 lat i wymagało wymierzenia kary. W obu tych sytuacjach przyjęcie zakazu stosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary w stosunku do sprawców przestępstw określonych w art. 148 § 2 k.k. byłoby równoznaczne z koniecznością pominięcia wyrażonego jednoznacznie w ustawie nakazu jego zastosowania.

Sugestie ograniczenia czy też eliminacji możliwości zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary za zabójstwo kwalifikowane, ze względu na zaniechanie określenia sposobu zastosowania tej instytucji, pojawiły się w piśmiennictwie jako jeden z elementów krytyki ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy Kodeks karny, ustawy Kodeks postępowania karnego i ustawy Kodeks postępowania wykonawczego (Dz. U. Nr 163 poz. 1363), która w art. 1 pkt 15 zmieniła sankcję art. 148 § 2 k.k. eliminując z niej terminową karę pozbawienia wolności [zob. E. Łętowska: Kara za zabójstwo kwalifikowane – problematyka konstytucyjna, PiP 2006, nr 10, s.19-22; A. Sakowicz: Sankcja bezwzględnie oznaczona (uwagi krytyczne na tle art. 148 § 2 k.k.), PiP 2006, nr 5, s.30-31; J. Kulesza: Niektóre problemy stosowania sankcji bezwzględnie oznaczonej, Prok.i Pr. 2007, nr 11, s. 82-83].

Podobne stanowisko wypowiadają komentatorzy znowelizowanego Kodeksu karnego wskazując na „wątpliwą możliwość” zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary określonej w sankcji kwalifikowanego zabójstwa (zob. G. Łabuda w: J. Giezek red.: Kodeks karny, Część ogólna, Komentarz, Warszawa 2007 s. 453–454) bądź na całkowite wyłączenie takiej możliwości (zob. A. Marek: Kodeks karny. Komentarz, wyd. IV, 2007, t. 21; s.315, A. Zoll: Kodeks karny, Część szczególna, Komentarz, wyd. II, Kraków 2006, s. 269).

Zdaniem Sądu Najwyższego, mimo że ustawodawca swoim zaniechaniem utrudnił stosowanie instytucji nadzwyczajnego złagodzenia w odniesieniu do sankcji przewidującej karę 25 lat pozbawienia wolności i dożywotniego pozbawienia wolności nie uzupełniając w stosowny sposób zasad łagodzenia kary za zbrodnie, wskazanych w art. 60 § 6 k.k. – nie jest możliwe, bez rażącego naruszenia konstytucyjnych zasad państwa prawa, podzielenie tych sugestii i przyjęcie konkludentnego jej wyeliminowania.

Zauważyć przy tym należy, że problem nadzwyczajnego złagodzenia kary, którego sposobu nie wskazuje obowiązujący Kodeks karny, nie jest problemem nowym. Pojawił się bowiem wraz z wejściem w życie Kodeksu karnego z 1969 r., który w art. 57 § 3 pkt 1 określał sposób stosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary za zbrodnie – identycznie jak w art. 60 § 6 pkt 1 k.k. – „... sąd wymierza karę pozbawienia wolności nie niższą od jednej trzeciej dolnej granicy zagrożenia”, nie powtarzając uregulowania Kodeksu karnego z 1932 r., który w art. 59 § 1lit.a wskazywał sposób łagodzenia kary śmierci lub więzienia dożywotniego, stanowiąc, że następuje to przez „wymierzenie więzienia powyżej 5 lat”. Tak więc, poczynając od dnia 1 stycznia 1970 r. Kodeks karny nie wypowiadał się tak co do możliwości, jak i sposobu łagodzenia kary 25 lat pozbawienia wolności, a od 1995 r. – także kary dożywotniego pozbawienia wolności.

Zagadnienie to materializowało się w płaszczyźnie kształtowania kary za zbrodnie z art. 1 dekretu z dnia 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy wojennych winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną oraz dla zdrajców narodu polskiego (Dz. U. 1946 Nr 69, poz. 377 ze zm.). Sankcja tego przepisu przewidywała wyłącznie karę śmierci, przy czym art. 30 § 3 k.k. z 1969 r. uzupełnił tę karę o możliwość wymierzenia 25 lat pozbawienia wolności, a od dnia wejścia w życie noweli z dnia 20 listopada 1995 r. (Dz. U. 1995 Nr 95, poz.475) – także dożywotniego pozbawienia wolności. Aktualnie, zgodnie z art. 13 pkt 1 przepisów wprowadzających Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz.54), zbrodnia ta zagrożona jest wyłącznie karą dożywotniego pozbawienia wolności.

Zarówno w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i w piśmiennictwie, odrzucono możliwość wyłączenia instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary w odniesieniu do kary 25 lat pozbawienia wolności ze względu na brak w ustawie określenia sposobu jej zastosowania (zob. K. Daszkiewicz: Nadzwyczajne złagodzenie kary, Warszawa 1976, s. 124–132). Brak uregulo-

wania sposobu łagodzenia spowodował rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w którym przejawiało się kilka koncepcji (por. wyroki: z dnia 24 czerwca 1970 r., IV KR 142/70, Biuletyn SN 171/70; z dnia 1 lipca 1970 r., IV KR 75/70, OSNGP z 1971 r., nr 1, poz. 28, z dnia 3 grudnia 1971 r., IV KR 248/71, OSNKW z 1972r., z. 4, poz. 65).

W piśmiennictwie zaakceptowano stosowanie nadzwyczajnego złagodzenia do kary 25 lat pozbawienia wolności, przez wymierzenie – w myśl ogólnej zasady łagodzenia kar – terminowej kary pozbawienia wolności, której dolny próg stanowi, zgodnie z art. 57 § 3 pkt.1 k.k. z 1969 r., jedna trzecia tej kary, to jest 8 lat i 4 miesiące pozbawienia wolności (K. Daszkiewicz, *op. cit.* s. 132, Z. Sienkiewicz w: O. Gorniok red.: Kodeks karny, Komentarz. Gdańsk 2005, t. 1, s. 562).

W aktualnym stanie prawnym to stanowisko, zdaniem składu orzekającego w niniejszej sprawie, zasługuje na akceptację, jako jedyne możliwe do przyjęcia rozwiązanie, do czasu nowelizacji zmieniającej sankcję przepisu art. 148 § 2 k.k. – co usunie problem – bądź uzupełnienia zasad określających sposób nadzwyczajnego łagodzenia kar przewidzianych za zbrodnię.

Przytoczone rozumowanie wykorzystuje analogię na korzyść sprawcy, która jest dopuszczalnym rodzajem wykładni. Mankamentem jej jest niewątpliwie traktowanie kary 25 lat pozbawienia wolności jak kary terminowej, jednakże stało się to niezbędne w stworzonej przez ustawodawcę, wadliwej systemowo sytuacji.

Wskazać przy tym należy, że w odniesieniu do sprawców, którzy tak jak skazany w sprawie niniejszej Andrzej A., popełnili zbrodnię kwalifikowanego zabójstwa przed ukończeniem 18 lat, kara 25 lat pozbawienia wolności jest jedyną karą przewidzianą w sankcji przepisu art. 148 § 2 k.k., a więc wypełnienie luki prawnej, przez znalezienie racjonalnego sposobu jej

łagodzenia jest niezbędne dla zapewnienia możliwości wymierzenia kary adekwatnej do ustalonych okoliczności podmiotowych i przedmiotowych.

Odmienne stanowisko prowadziłoby do rażącego naruszenia zasady humanitaryzmu „nadając działaniu sędziego cechę automatyzmu, zasadniczo sprzeczną z pojęciem sądenia” (L. Gardocki: Prawo karne, Warszawa 2007, s. 186).

Na podstawie przytoczonej argumentacji Sąd Najwyższy uznał, że zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary wobec sprawcy kwalifikowanego zabójstwa określonego w art. 148 § 2 k.k., zagrożonego karą 25 lat pozbawienia wolności i dożywotniego pozbawienia wolności, nie stanowi naruszenia prawa materialnego, gdyż nie istnieje przepis zakazujący zastosowania tej instytucji, a przyjęcie konkludentnego zakazu, wynikającego z zaniechania przez ustawodawcę określenia zasad łagodzenia kary 25 lat pozbawienia wolności prowadziłoby do zmiany zasad odpowiedzialności karnej, w sposób naruszający konstytucyjną zasadę państwa prawa.

Nie doszło także do naruszenia wskazanego w kasacji art. 60 § 6 pkt 1 k.k.

Wprawdzie Sąd Okręgowy w O. nie wskazał w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia, jakie przesłanki przyjął dla określenia wymiaru kary nadzwyczajnie złagodzonej do 12 lat pozbawienia wolności, jednakże kara ta mieści się w granicach nadzwyczajnie złagodzonej kary 25 lat pozbawienia wolności, przy zastosowaniu w drodze analogii na korzyść, zasady łagodzenia kary pozbawienia wolności za zbrodnie, sformułowanej w tym właśnie przepisie.

Rozważywszy powyższe, Sąd Najwyższy nie znalazł podstaw do uwzględnienia kasacji prokuratora Generalnego i orzekł o jej oddaleniu, rozstrzygając o wydatkach postępowania kasacyjnego na podstawie art. 638 k.p.k.

